

Περίληψη της έκθεσης σχετικά με την παροχή οικονομικών κινήτρων για τη βελτίωση της επαγγελματικής ασφάλειας και υγείας: επισκόπηση της κατάστασης στην Ευρώπη

Εισαγωγή

Η παροχή οικονομικών κινήτρων στον τομέα της επαγγελματικής ασφάλειας και υγείας (ΕΑΥ) αφορά τις διαδικασίες επιβράβευσης των επιχειρήσεων/οργανισμών που αναπτύσσουν και διατηρούν ένα ασφαλές και υγιές περιβάλλον εργασίας. Οι εν λόγω διαδικασίες μπορούν να περιλαμβάνουν, παραδείγματος χάρη, τη σύνδεση των επιδόσεων μιας επιχείρησης ή ενός οργανισμού στον τομέα της ΕΑΥ με την παροχή φορολογικών κινήτρων, όπως τα χαμηλότερα ασφάλιστρα ή οι χαμηλότεροι φορολογικοί συντελεστές. Το ενδιαφέρον για την παροχή τέτοιων κινήτρων ως μέσου ενθάρρυνσης των επιχειρήσεων/οργανισμών να επενδύσουν στην ΕΑΥ αυξάνεται, διότι η απλή επιβολή κανονιστικών ρυθμίσεων συχνά δεν αρκεί για να τους πείσει για τη σπουδαιότητα της ΕΑΥ. Η παροχή οικονομικών κινήτρων μπορεί να λειτουργήσει συμπληρωματικά προς τις επιταγές της νομοθεσίας, καθώς κινητοποιεί τους οργανισμούς σε οικονομικό επίπεδο και προσδίδει μεγαλύτερη βαρύτητα στα επιχειρηματικά οφέλη της καλής ΕΑΥ, με τρόπο που γίνεται σαφώς αντιληπτός από τους διευθυντές επιχειρήσεων στο σύνολο των κρατών μελών.

Η κοινοτική στρατηγική για την υγεία και την ασφάλεια στην εργασία επιβεβαιώνει τον ρόλο των οικονομικών κινήτρων ως μοχλού ευαισθητοποίησης αλλά και συμμόρφωσης προς τη νομοθεσία. Όπως αναφέρεται στη στρατηγική:

Η ευαισθητοποίηση, ιδίως των μικρομεσαίων επιχειρήσεων (ΜΜΕ), μπορεί να ενισχυθεί και με την παροχή άμεσων ή έμμεσων οικονομικών κινήτρων για τη λήψη μέτρων πρόληψης. Τα εν λόγω κίνητρα θα μπορούσαν να περιλαμβάνουν ενδεχόμενη μείωση των κοινωνικών ή των ασφαλιστικών εισφορών σε συνάρτηση με τις επενδύσεις για τη βελτίωση του εργασιακού περιβάλλοντος ή/και για τη μείωση των εργατικών ατυχημάτων, οικονομικές ενισχύσεις για τη δημιουργία συστημάτων διαχείρισης της υγείας και της ασφάλειας στην εργασία ή πρόβλεψη απαιτήσεων όσον αφορά στην επαγγελματική υγεία και ασφάλεια, στο πλαίσιο των διαδικασιών σύναψης δημοσίων συμβάσεων. [Μια νέα κοινοτική στρατηγική για την υγεία και την ασφάλεια στην εργασία 2007–2012, Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Βρυξέλλες 21. Ιανουαρίου 2007, COM(2007) 62 τελικό.]

Η εν λόγω έκθεση περιλαμβάνει μια επισκόπηση της βιβλιογραφίας για τα οικονομικά κίνητρα, μια επισκόπηση των πολιτικών εφαρμογής τους και μια συλλογή περιπτωσιολογικών μελετών που περιγράφουν λεπτομερώς την επιτυχή εφαρμογή αυτών των κινήτρων σε διάφορες ευρωπαϊκές χώρες και σε ένα ευρύ φάσμα τομέων οικονομικής δραστηριότητας.

Επισκόπηση της βιβλιογραφίας για τα οικονομικά κίνητρα

Η επισκόπηση συνηγορεί στο σύνολο της υπέρ των πλεονεκτημάτων των οικονομικών κινήτρων εξωτερικής προέλευσης που αποσκοπούν στη βελτίωση της επαγγελματικής υγείας και ασφάλειας. Το συμπέρασμα αυτό αντισταθμίζεται από μεθοδολογικές δυσκολίες στην αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας διάφορων συστημάτων παροχής κινήτρων, με αποτέλεσμα να επισημανθεί η ανάγκη για περαιτέρω έρευνα ώστε να διασαφηνιστούν τυχόν αμφίσημα αποτελέσματα που παρουσιάζονται στην ερευνητική βιβλιογραφία.

Όσον αφορά στην εφαρμογή των οικονομικών κινήτρων, διαπιστώθηκε ότι οι απουσίες λόγω ασθένειας επηρεάζονται πολύ περισσότερο από συγκεκριμένα και λιγότερο από γενικότερα αποτρεπτικά μέτρα. Εντούτοις, η αποτελεσματικότητα συγκεκριμένων κυβερνητικών

Ερωτηματολόγιο σχετικά με τα οικονομικά κίνητρα, το οποίο συμπλήρωσε ένας αρχιτεχνίτης κρεοπώλης (τη φωτογραφία παραχώρησε η FBG, Γερμανία, επίσημος φορέας ασφάλισης ατυχημάτων του κλάδου των κρεοπωλών)

(εξωτερικών) κινήτρων δεν ήταν σε όλες τις περιπτώσεις σαφής. Προέκυψαν τα εξής συμπεράσματα: 1) Οι φορολογικές ελαφρύνσεις μπορούν να βοηθήσουν αποτελεσματικά μίαν επιχείρηση ή έναν οργανισμό να επενδύσει περισσότερο στον τομέα της ΕΑΥ. Αυτό το είδος κινήτρου μπορεί, προφανώς, να είναι αποτελεσματικό μόνο για τις επιχειρήσεις ή τους οργανισμούς που υπόκεινται σε φόρο επιχειρήσεων. 2) Η σύνδεση των οικονομικών κινήτρων με ελέγχους ή προγράμματα παρέμβασης αποτελεί ακόμη έναν ελπιδοφόρο τρόπο βελτίωσης της ΕΑΥ. 3) Οι «ισοδύναμες επιδοτήσεις» —οι κυβερνήσεις χορηγούν επιδότηση ισοδύναμη με το ποσό που δαπανά μια επιχείρηση ή ένας οργανισμός για την υγεία στον χώρο εργασίας— μπορούν επίσης να συμβάλλουν στη βελτίωση της ΕΑΥ. Αυτό το είδος οικονομικού κινήτρου, ωστόσο, έχει υψηλό διοικητικό κόστος τόσο για την ενδιαφερόμενη επιχείρηση ή οργανισμό όσο και για την κυβέρνηση.

Τα οικονομικά κίνητρα που σχετίζονται με την ασφάλιση αποτελούν έναν αποτελεσματικό τρόπο παρότρυνσης των επιχειρήσεων/οργανισμών να επενδύσουν στην ΕΑΥ. Τα στοιχεία υποδεικνύουν ότι τα οικονομικά κίνητρα μεταβάλλουν τη συμπεριφορά των εργαζομένων ή τα ποσοστά εργατικών ατυχημάτων στις επιχειρήσεις ή τους οργανισμούς. Έχει πραγματοποιηθεί εκτεταμένη έρευνα σχετικά με την εμπειρική κοστολόγηση των ασφαλιστρών στον τομέα της αποζημίωσης των εργαζομένων, η οποία συνήθως περιλαμβάνει ένα σύστημα επιβράβευσης/επιβάρυνσης (bonus/malus) σε σχέση με τα ασφάλιστρα, βάσει των επιμέρους ποσοστών εργατικών ατυχημάτων μιας επιχείρησης. Στο πλαίσιο της βιβλιογραφικής επισκόπησης αναλύθηκε μια σειρά ερευνητικών μελετών σχετικά με την αποτελεσματικότητα της εμπειρικής κοστολόγησης ασφαλιστρών και διαπιστώθηκε έως έναν βαθμό ότι η κοστολόγηση αυτή μειώνει τον αριθμό των αξιώσεων ασφαλιστικής αποζημίωσης.

Επισκόπηση των πολιτικών παροχής οικονομικών κινήτρων

Στην Ευρώπη, τα βασικά κριτήρια για τα συστήματα κοινωνικής ασφάλισης και οι προσεγγίσεις που αφορούν τις αποζημιώσεις των εργαζομένων δεν παρουσιάζουν σημαντικές διαφορές. Οι περισσότερες χώρες έχουν σχεδιάσει το οικείο σύστημα κοινωνικής ασφάλισης βάσει του παραδοσιακού μοντέλου Bismarck, ενώ τα ιδρύματα ασφάλισης εργατικών ατυχημάτων βασίζονται στο μοντέλο του κρατικού

μονοπωλίου. Υπάρχει μια ομάδα αρκετών χωρών που διαθέτουν ανταγωνιστική αγορά και οι οποίες έχουν υιοθετήσει το σύστημα Beveridge, ενώ δύο μικρότερες ομάδες χωρών έχουν υιοθετήσει συστήματα κοινωνικής ασφάλισης μεικτής μορφής. Συνεπώς, το φάσμα των διαφορετικών συστημάτων ασφάλισης εργατικών ατυχημάτων και των διαφορετικών συστημάτων κοινωνικής ασφάλισης είναι σχετικά περιορισμένο ως προς τα βασικά κριτήρια που εφαρμόζονται, μολονότι η λεπτομερέστερη εξέτασή τους πιθανότατα θα αποκάλυπτε πολύ περισσότερες διαφορές.

Όπως είναι φυσικό, οι διαφορές που διαπιστώνονται μεταξύ των χωρών και των συστημάτων παροχής οικονομικών κινήτρων επηρεάζουν τη δυνατότητα διάδοσης των μοντέλων παροχής κινήτρων για την ΕΑΥ. Η εφαρμογή συστημάτων επιδοτήσεων, φορολογικών κινήτρων και μη οικονομικών κινήτρων θα πρέπει να είναι θεωρητικώς εφικτή σε όλες τις χώρες της ΕΕ. Προσεγγίσεις εμπειρικής κοστολόγησης ασφαλιστρών εντοπίζονται τόσο σε ανταγωνιστικές όσο και σε μονοπωλιακές αγορές. Εντούτοις, διαπιστώνονται διαφορές σε σχέση με τη χρηματοδότηση προσπαθειών που προσανατολίζονται στον τομέα της πρόληψης σε βάθος χρόνου, όπως είναι οι επενδύσεις στην κατάρτιση ή στην ΕΑΥ. Το γεγονός αυτό δεν θα πρέπει να αποτελεί πρόβλημα για τις μονοπωλιακές προσεγγίσεις, καθώς είναι βέβαιο ότι οι ασφαλιστικές εταιρείες θα επωφεληθούν από τα μελλοντικά θετικά αποτελέσματα των επενδύσεων όσον αφορά το ποσοστό των ασφαλιστικών αποζημιώσεων. Σε μια ανταγωνιστική αγορά, ωστόσο, οι ασφαλιστικές εταιρείες διατρέχουν τον κίνδυνο οι επιχειρήσεις να αποφασίσουν να αλλάξουν ασφαλιστικό πάροχο εντός μικρού χρονικού διαστήματος, με αποτέλεσμα οι επενδύσεις στον τομέα της πρόληψης να ωφελούν τελικά τους ανταγωνιστές και όχι τους αρχικούς ασφαλιστικούς φορείς. Μια πιθανή λύση για τις ανταγωνιστικές αγορές θα μπορούσε να είναι η σύναψη μακροπρόθεσμων συμβάσεων πολυετούς διάρκειας ή η συγκρότηση ενός κοινού ταμείου πρόληψης, χρηματοδοτούμενου εξίσου από όλους τους ασφαλιστικούς φορείς.

Σχεδόν όλα τα μεγαλύτερα κράτη μέλη της ΕΕ είναι σχετικά δραστήρια στον τομέα της παροχής οικονομικών κινήτρων. Η Γερμανία, η Γαλλία, η Ιταλία και η Πολωνία παρέχουν διάφορα είδη κινήτρων μέσω των δημόσιων ασφαλιστικών συστημάτων τους, τα οποία σε πολλές περιπτώσεις δεν περιορίζονται μόνο στη διαφοροποίηση των ασφαλιστρών, αλλά περιλαμβάνουν επίσης προγράμματα επιδοτήσεων για συγκεκριμένες επενδύσεις στην ΕΑΥ. Στην Ισπανία, ο σχεδιασμός των ασφαλιστικών κινήτρων εντάσσεται στο πλαίσιο της εθνικής στρατηγικής για την ΕΑΥ, ενώ παρέχεται ένα ευρύ φάσμα προγραμμάτων επιδότησης στον τομέα της ΕΑΥ, τόσο σε εθνικό όσο και σε περιφερειακό επίπεδο. Ανάμεσα στα μικρότερα κράτη μέλη, το Βέλγιο, η Φινλανδία και οι Κάτω Χώρες επιδεικνύουν την πιο έντονη δραστηριοποίηση, αποδεικνύοντας ότι η παροχή οικονομικών κινήτρων είναι εφικτή και στον τομέα των ιδιωτικών συστημάτων ασφάλισης εργατικών ατυχημάτων.

Γενικά, από την επισκόπηση προκύπτει ότι η παροχή οικονομικών κινήτρων είναι εφικτή σε όλα τα κράτη μέλη, ανεξάρτητα από την παράδοση που ακολουθούν στα οικεία συστήματα κοινωνικής ασφάλισης ή από το εάν το σύστημα ασφάλισης εργατικών ατυχημάτων είναι ιδιωτικό ή δημόσιο.

Περιπτώσιολογικές μελέτες

Οι περιπτώσιολογικές μελέτες που συλλέχθηκαν υποδεικνύουν ότι η παροχή οικονομικών κινήτρων μπορεί να είναι αποτελεσματική σε ένα ευρύ φάσμα τομέων, με στόχο πάντα την προαγωγή της ΕΑΥ. Διαπιστώθηκε η αποτελεσματική διαχείριση όλων των καθεστώτων παροχής κινήτρων που παρουσιάστηκαν, καθένα από τα οποία υποβλήθηκε σε κάποιο είδος αξιολόγησης. Σε έξι περιπτώσιολογικές

μελέτες παρουσιάζονται ποσοτικοί δείκτες των θετικών αποτελεσμάτων στον τομέα των εργασιακών συνθηκών στις συμμετέχουσες επιχειρήσεις:

- Στον γερμανικό κλάδο τεμαχισμού κρεάτων οι συμμετέχουσες επιχειρήσεις κατέγραψαν μείωση της τάξης άνω του 25 % στο ποσοστό των εργατικών ατυχημάτων υποχρεωτικής αναγγελίας από την εισαγωγή του καθεστώτος παροχής κινήτρων το 2001 και μετά.
- Στον φινλανδικό γεωργικό τομέα, το ποσοστό εργατικών ατυχημάτων μειώθηκε τουλάχιστον κατά 10%.
- Στο 70 % των πολωνικών επιχειρήσεων που εισήγαγαν ένα επιδοτούμενο σύστημα διαχείρισης της ΕΑΥ διαπιστώθηκε μείωση του αριθμού των εργατικών ατυχημάτων και των ασφαλιστρών, ενώ το 50 % ανέφερε μείωση του αριθμού των εργαζομένων που εργάζονται σε επιβλαβείς συνθήκες εργασίας.
- Η ιταλική αρχή αποζημίωσης εργαζομένων επιδοτεί τραπεζικές πιστώσεις για να ενθαρρύνει τις επενδύσεις των ΜΜΕ στον τομέα της ΕΑΥ. Οι συμμετέχουσες επιχειρήσεις κατέγραψαν 13–25% λιγότερα εργατικά ατυχήματα απ' ό,τι οι συγκρίσιμες επιχειρήσεις.
- Στο πλαίσιο ενός γερμανικού προγράμματος παροχής κινήτρων στον τομέα ασφάλισης υγείας, η εισαγωγή ενός σύγχρονου συστήματος διαχείρισης της υγείας είχε ως αποτέλεσμα σημαντική μείωση των αδειών ασθένειας μετ' αποδοχών και των απουσιών από την εργασία λόγω ασθένειας.
- Το ολλανδικό πρόγραμμα επιδοτήσεων για επενδύσεις σε νέα μηχανήματα και εξοπλισμό φιλικών προς την ΕΑΥ είχε ως αποτέλεσμα βελτίωση των εργασιακών συνθηκών στο 76% των επιχειρήσεων (40% των εργοδοτών ανέφεραν ότι ο νέος εξοπλισμός ήταν ιδιαίτερα επωφελής, ενώ το 36 % τον χαρακτήρισε ως σχετικά επωφελή).

Παράγοντες για την επιτυχή εφαρμογή των οικονομικών κινήτρων

Συνοψίζοντας τα τρία μέρη της έκθεσης, μπορούν να προσδιοριστούν οι εξής παράγοντες επιτυχίας:

1. Το καθεστώς παροχής κινήτρων δεν θα πρέπει να περιορίζεται στην επιβράβευση παλαιότερων αποτελεσμάτων λόγω της καλής διαχείρισης της ΕΑΥ, π.χ. ποσοστών εργατικών ατυχημάτων που καταγράφηκαν στο παρελθόν, αλλά θα πρέπει επίσης να επιβραβεύει συγκεκριμένες προσπάθειες στον τομέα της πρόληψης, οι οποίες αποσκοπούν στη μείωση των ατυχημάτων και των προβλημάτων υγείας στο μέλλον.
2. Το καθεστώς παροχής κινήτρων θα πρέπει να είναι ανοιχτό σε όλες τις επιχειρήσεις ανεξαρτήτως του μεγέθους τους και να λαμβάνει ιδιαίτερως υπόψη συγκεκριμένες ανάγκες των ΜΜΕ.
3. Το όφελος λόγω των παρεχόμενων κινήτρων θα πρέπει να είναι τέτοιο ώστε να ενθαρρύνει τους εργοδότες να συμμετέχουν.
4. Θα πρέπει να υπάρχει μια σαφής και άμεση αντιστοιχία μεταξύ της δραστηριότητας πρόληψης που επιθυμεί η επιχείρηση και της επιβράβευσης.
5. Το καθεστώς παροχής κινήτρων θα πρέπει να διαθέτει σαφή κριτήρια επιβράβευσης και να είναι σχεδιασμένο με γνώμονα την ευκολότερη δυνατή εφαρμογή του, ώστε να περιορίζεται ο διοικητικός φόρτος τόσο για τις συμμετέχουσες επιχειρήσεις όσο και για τους οργανισμούς που παρέχουν τα κίνητρα.
6. Εάν το κίνητρο στοχεύει σε ένα μεγάλο αριθμό επιχειρήσεων, τότε τα ασφαλιστικά ή τα φορολογικά κίνητρα που βασίζονται σε σαφώς καθορισμένα κριτήρια είναι αποτελεσματικότερα (κλειστό σύστημα).
7. Εάν ο στόχος είναι η προαγωγή καινοτόμων λύσεων για συγκεκριμένους τομείς, τότε τα συστήματα επιδοτήσεων είναι αποτελεσματικότερα (ανοιχτό σύστημα).

Περισσότερες πληροφορίες:

<http://osha.europa.eu/en/topics/business>

Ευρωπαϊκός Οργανισμός για την Ασφάλεια και την Υγεία στην Εργασία

Gran Vía, 33, 48009 Bilbao, ΙΣΠΑΝΙΑ

Τηλ. +34 944794360 — Φαξ +34 944794383

E-mail: information@osha.europa.eu

© Ευρωπαϊκός Οργανισμός για την Ασφάλεια και την Υγεία στην Εργασία. Επιτρέπεται η αναπαραγωγή με αναφορά της πηγής. Printed in Belgium, 2010

